

Leerdoelen voor ondervoedingsonderwijs Bachelor Verpleegkunde volgens CanMEDS-rollen

Dit document is opgesteld door de **Expertraad Onderwijs van de Stuurgroep Ondervoeding** als onderdeel van een plan voor de landelijke inbedding van ondervoedingsonderwijs in de mbo- en hbo-verpleegkundeopleidingen

Competenties	Leerdoelen m.b.t. voedingszorg De student...	Bron	Dreyfus niveau	Taxonomie van Bloom	Voorstel plek in onderwijs	Ideeën onderwijs- en toetsvorm
ZORGVERLENER						
Klinisch redeneren	Kennis					
	Beschrijft m.b.t. de macronutriënten, de belangrijkste micronutriënten en water: 1) vormen, functies, bronnen en aanbevelingen 2) vertering, resorptie, stofwisseling.	1	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennistoets
	Beschrijft de werking van het maagdarmkanaal mbt de voedselvertering (gekoppeld aan anatomie, fysiologie, pathologie).	1	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennistoets
	Beschrijft de energievoorziening van het lichaam door de macronutriënten.	2	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennistoets
	Beschrijft de factoren (zoals rustmetabolisme) die de energiebehoefte van het lichaam bepalen.	2	1/2	Onthouden/Toe passen	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennistoets
	Interpreteert op juiste wijze de voedingsinformatie op verpakkingen (mbt	1	1	Begrijpen	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennistoets

	macronutriënten en een aantal micronutriënten).					
	Beschrijft de verschillende aspecten van smaakbeleving en door welke factoren smaak positief en negatief beïnvloed wordt.	2	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennis en/of integrale toets
	Beschrijft voedingskenmerken, -problemen en –richtlijnen bij alle levensfasen.	1	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennis- en/of integrale toets
	Beschrijft voedingskenmerken, -problemen en –richtlijnen bij veelvoorkomende culturen en levensbeschouwingen.	1	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * Kennis- en/of integrale toets
	Beschrijft het doel en de toepassing van de Richtlijnen goede voeding middels de Schijf van vijf.	1 en 2	1	Onthouden	Jaar 1	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en materiaal online Kennistoets
	Beschrijft voedingsproblemen (zoals afwijzend voedingsgedrag) bij risicogroepen zoals verstandelijke en lichamelijke handicap, ouderdom, dementie en psychiatrische stoornissen.	1	2	Onthouden	Jaar 1/2	(Geïntegreerd in) diverse lesvormen op basis lesboek * en ander materiaal Kennis- en/of integrale toets
	Beschrijft voedingsproblemen, -kenmerken en voedingsrichtlijnen van de palliatieve en terminale fase.	1	2	Onthouden	Jaar 2/3	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal** Kennis- en/of integrale toets
	Beschrijft de interactie toe tussen voeding en geneesmiddelen (in relatie tot ondervoeding).	1	2	Onthouden begrijpen?	Jaar 1	(Geïntegreerd in) diverse lesvormen op basis lesboek * en ander materiaal Kennis- en/of integrale toets
	Licht toe m.b.t. de verschillende vormen van ondervoeding: definities, oorzaken, prevalentie (in diverse settings),	1	2	Begrijpen	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis materiaal ** Kennistoets

	symptomen/kenmerken, gevolgen, preventie en behandeling.					
	Beschrijft de relatie tussen (het voorkomen en behandelen van) ondervoeding en beweging.	2	2	Onthouden	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal** Kennistoets
	Beschrijft m.b.t. het refeeding syndroom: oorzaken, risicogroepen, symptomen/kenmerken, gevolgen, preventie en behandeling.	1	2/3	Onthouden	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal** Kennistoets
	Signaleert de relatie met/het risico op ondervoeding bij de volgende zorgvragerproblemen: benauwdheid, verlies van eetlust, gewichtsverlies, gewichtstoename, braken en misselijkheid, verslaving, brandend maagzuur, dehydratie, diarree en obstipatie, droge mond, eetstoornissen, kauwproblemen, slechte mondhygiëne/slecht zittende gebitsprothese, moeheid, overgewicht en obesitas, slikstoornissen, voedselweigering, stress, verdriet, angst, pijn, eenzaamheid, depressie, gebrek aan sociaal netwerk, tekort aan mantelzorg, kennistekort, tekort zelfmanagement en zelfredzaamheid.	1	2	Begrijpen	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal** Kennis- en/of integrale toets
	Licht de vormen, doelen en beperkingen het in kaart brengen van de voedingsgewoonten toe en erkent de valkuilen bij de afname (onder- en over rapportage).	1 en 2	2	Begrijpen	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal (**) Kennis- en/of integrale toets

	Licht (de juiste inzet van) voedingsstof-verrijkte diëten , geschikte extra verstrekkingen, dieetproducten en -preparaten, enterale- en parenterale voeding toe.	1	2	Begrijpen	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal** Kennistoets en/of integrale toets
	Beschrijft gevalideerde screeningsinstrumenten voor het bepalen van (het risico op) ondervoeding.	1	2	Onthouden	Jaar 2	Diverse lesvormen mogelijk op basis lesboek * en ander materiaal** Kennistoets
Vaardigheden						
	Verzamelt de benodigde informatie voor het (her)beoordelen van de voedingsstatus (zoals ziekteverloop, persoonlijke kenmerken, labwaarden, antropometrische waarden, gewichtsverloop, lichaamssamenstelling, dieet, praktische zelfzorgsituatie m.b.t. voeding, observatie/navraag van de voedingsinname, zorgvrager-problemen die de voedingsstatus bedreigen, medicatie), adhv ICF-model.	1	3	Toepassen	Jaar 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * Integrale toets
	Screent op (risico op) ondervoeding m.b.v. een gevalideerd meetinstrument voor doelgroep en setting.	1	3	Toepassen	Jaar 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * en materiaal online** Integrale toets
	Beoordeelt de voedingsinname aan de hand van de voedingsbehoeften en de Richtlijnen goede voeding.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * en materiaal online Integrale toets
	Concludeert op basis van alle informatie de behoefte aan voedingszorg, of een	1	2	Toepassen	Jaar 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * en materiaal online

	voedingsadvies of dieetbegeleiding nodig is.					Integrale toets
	Beoordeelt (mede) of de thuissituatie geschikt is voor thuisbehandeling met sondevoeding of parenterale voeding.	1	3	Evalueren		Niet specifiek in het voedingsonderwijs.
	Attitude					
	Is zich bewust van voeding als een voorwaarde voor functionaliteit in brede zin.	1	1-3	Begrijpen Evalueren	Jaar 1 en 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * Integrale toets
	Is zich bewust van het belang van adequate voeding, als voorwaarde om te kunnen herstellen.	1	1-3	Begrijpen Evalueren	Jaar 1 en 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * en materiaal online** Integrale toets
	Is zich, afhankelijk van de setting, bewust van haar rol als (eerste) verantwoordelijke bij het bewaken van de voedingstoestand.	1	1-3	Begrijpen Evalueren	Jaar 1 en 2/3	Diverse lesvormen zoals praktijkleren op basis lesboek * en materiaal online** Integrale toets of reflectieve toets
Uitvoeren van zorg	Kennis					
	Geen specifieke leerdoelen					
	Vaardigheden					
	Geeft voedingsadvies op basis van de Richtlijnen goede voeding rekening houdend met levensfase, cultuur, levensbeschouwing, voedselvoorkeuren, gebruik makend van actueel voorlichtingsmateriaal (toegespitst op de doelgroep).	1	3	Creëren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Verzorgt de patiënt/cliënt bij het levenseinde als deze niet langer eet en drinkt (lip-, mond- en gebits- en huidverzorging).	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets

	Schakelt op basis van verzamelde informatie de arts/diëtist in voor het stellen van de diagnose ondervoeding.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Ondersteunt de zorgvrager/cliënt met (risico op) ondervoeding bij het kiezen van eten en drinken (van de menulijst).	1	2	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Ondersteunt de uitvoer en het monitoren van dieeteisen, zoals het regelen van verrijkte/extra verstrekkingen.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Ondersteunt bij het eten en drinken, zorgt voor optimale voorwaarden en omstandigheden (zoals een plezierige eetomgeving, juiste eettemperatuur, voldoende tijd om te eten, veilige en comfortabele houding).	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Zorgt voor continuering van de voedingsintake, gedurende verblijf en daarna (middels overdracht).	1	3	Creëren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Voert interventies uit om de zorgvragerproblemen, die een relatie hebben met voeding, op te heffen of te verminderen.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Ondersteunt een goede mondzorg.	1	2	Toepassen	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Brengt een voedingssonde in en garandeert een veilige toediening.	1	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding
	Dient de sondevoeding toe, verzorgt de materialen, katheter, evalueert en zet acties in adhv de intake, gewichtsverloop, problemen.	1	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding

	Zorgt ervoor dat de zorgvrager niet onnodig nuchter wordt gehouden/ maaltijden mist.	1	3	Evalueren Creëren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
Zelfmanagement versterken	Kennis					
	Geen specifieke leerdoelen					
	Vaardigheden					
	Geeft voorlichting, instructie en ondersteuning mbt toediening van sondevoeding thuis.	1	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding
	Begeleidt en steunt de patiënt/cliënt, diens familie en vertegenwoordiger bij de besluitvorming rondom het wel of niet kunstmatig toedienen of staken van vocht en/of voedsel bij het levenseinde.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
Indiceren van zorg	Kennis					
	Beschrijft maaltijdvoorzieningen, hulpmiddelen/aanpassingen voor bewaren, bereiden en nuttigen van voeding.	1	2	Onthouden	Jaar 2	Diverse lesvormen op basis lesboek * en materiaal online Kennistoets en/of integrale toets
	Vaardigheden					
	Schakelt andere disciplines in (zoals paramedici ,verzorgende, voedingsassistent) en monitort de uitvoer.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
	Adviseert en ondersteunt de zorgvrager bij (het organiseren van) hulpmiddelen/aanpassingen voor bereiden en nuttigen van voeding, het boodschappen doen, bewaren en bereiden van de maaltijd, inzetten maaltijdvoorziening.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets

	Bepaalt mede of voedselweigerings door de wilsbekwame patiënt/cliënt gerespecteerd mag of moet worden bij het levenseinde.	1	3	Evalueren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
COMMUNICATOR						
Persoonsgerichte communicatie	Kennis, vaardigheden en attitude					
	Communicatie rondom voeding koppelen aan leerdoelen mbt overdracht, voorlichten, samenwerken, shared decision making.		Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding	Volgens eigen opleiding
SAMENWERKINGS PARTNER						
Professionele relatie	Vaardigheden					
	Pakt de regiefunctie mbt de voedingszorg rondom de zorgvrager.	1	2 en 3	Toepassen en Evalueren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets en/of Reflectieve toets
Multidisciplinair samenwerken	Kennis					
	Beschrijft samenwerkingspartners (rollen, deskundigheid en bevoegdheden), binnen en buiten de organisatie, rondom voedingszorg voor de zorgvrager of voor doelgroepen.	1	2	Onthouden	Jaar 2	Hoor- of werkcollege op basis lesboek * en materiaal online** Kennistoets
	Vaardigheden					
	Werkt interprofessioneel/multidisciplinair samen met andere voedingszorg disciplines (communiceert, consulteert, verwijst door, voert interventies uit in opdracht van, koppelt terug/draagt over).	1	3	Evalueren/ creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets en/of Reflectieve toets

	Geeft voedingsvoorlichting volgens richtlijnen, die eensluidend is met de voorlichting die wordt gegeven door andere disciplines (zoals diëtist, logopedist en mondhygiënist), om compliance te verhogen.	1	3	Evalueren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets
REFLECTIEVE EBP-PROFESSIONAL						
Inzet EBP	Attitude					
	Houdt vakliteratuur bij, schoolt zich bij mbt ondervoedingszorg.	1	3	Evalueren	Jaar 3/4 ev	Praktijkleren Reflectieve toets
Deskundigheids bevordering	Kennis					
	Selecteert professionele richtlijnen, screeningsinstrumenten, standaarden en protocollen, voedingsbeleid (vd eigen organisatie) mbt ondervoeding en weet deze te vinden.	1	2	Toepassen	Jaar 2 en 3/4	Geïntegreerd in het onderwijs en praktijkleren adhv divers (online) materiaal (**) Kennistoets en/of integrale toets
	Vaardigheden					
	Fungeert als rolmodel voor (aankomend) verpleegkundigen mbt zorg rondom ondervoeding.	1	3	Creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Reflectieve toets
GEZONDHEIDS BEVORDERAAR						
Preventiegericht analyseren	Kennis					
	Licht de relatie tussen voeding en het risico op ondervoeding toe.	1	Zie onder Zorgverlener	Zie onder Zorgverlener	Zie onder Zorgverlener	Zie onder Zorgverlener
	Vaardigheden					

	Verzamelt gegevens over voedingsgedrag om vroegsignalering en risicobeoordeling mbt ondervoeding mogelijk te maken.	1	Zie onder Zorgverlener	Zie onder Zorgverlener	Zie onder Zorgverlener	Zie onder Zorgverlener
Gezond gedrag bevorderen	Vaardigheden					
	Geeft voedingsadvies (individueel en collectief) adhv de Richtlijnen goede voeding om ondervoeding voorkomen (zie Artsenwijzer Diëtetiek zorgprofielen 1 en 2), gebruik makend van actueel voorlichtingsmateriaal (toegespitst op de doelgroep).	1	3	Creëren	Jaar 2/3	Praktijkleren Integrale toets
ORGANISATOR						
Verpleegkundig leiderschap	Vaardigheden					
	Bewaakt de patiëntveiligheid mbt de voedingszorg. Denk o.a. aan: niet onnodig nuchter houden, veilig stellen maaltijdmomenten, de juiste textuur aanbieden bij verslikken, dosering medicatie wijziging bij ondervoeding).	1	3	Evalueren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets
	Draagt bij aan het voeren en verbeteren van het (onder)voedingsbeleid van de organisatie.	1	3	Evalueren en creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Reflectieve toets
	Vaardigheden					
Coördinatie van zorg	Organiseert de formele en informele ondersteuning mbt voorkomen en behandelen van ondervoeding voor de zorgvrager en zijn systeem.	1	3	Creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets
	Zorgt voor continuïteit van zorg bij preventie en behandeling van ondervoeding.	1	3	Creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets

PROFESSIONAL EN KWALITEITS BEVORDERAAR						
Kwaliteit van zorg leveren	Attitude					
	Streeft continu naar het leveren van goede voedingszorg en spoort collega's aan.	1	3	Creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Reflectieve toets
Participeren in kwaliteitszorg	Vaardigheden					
	Geeft (mede met anderen) projecten vorm om het ondervoedingsbeleid te verbeteren.	1	3	Creëren	Jaar 3/4	Praktijkleren Integrale toets
Professioneel gedrag	Kennis					
	Licht de grenzen toe van het persoonlijke en professionele handelen (persoonlijke en beroepsmatige verantwoordelijkheid) mbt zorg rondom ondervoeding.	1	2	Begrijpen	Jaar 2	Hoor- en/of werkcollege adhv op basis lesboek * en materiaal online Kennistoets
	Vaardigheden					
	Geeft de eigen grenzen van bevoegdheid en bekwaamheid, mbt ondervoedingszorg, aan bij anderen.	1	2	Evalueren	Jaar 3/4	Praktijkleren Reflectieve toets

Auteurs:

Jellie Zuidema-Cazemier¹; Iris van den Boomgaard²; Debbie ten Cate³; Canan Ziylan⁴; Gwendell Foendoe Aubèl²; Jeroen Dikken²

¹Hogeschool Utrecht, Utrecht; ²Haagse Hogeschool, Den Haag ³Hogeschool Utrecht, Utrecht; ⁴Hogeschool Rotterdam, Rotterdam

De indeling van de tabel is gebaseerd op:

- Landelijk Overleg Opleidingen Verpleegkunde (2015). *Bachelor Nursing 2020*. Een toekomstbestending opleidingsprofiel 4.0; de hierin beschreven CanMEDS rollen en competenties.
- Kolom Bron:
 - 1) Zuidema-Cazemier, J. (2014). *Voedingszorg door hbo-verpleegkundigen. taken en competenties ten behoeve van de hbo-verpleegkunde*.

Velserbroek: masterthesis.

2) Vakgroep Voeding (2018). *Studiehandleiding Minor Voeding/Cursus Voeding, module 1, 2 en 3, 18-19 blok A 28-08-18*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

- Dreyfus niveaus:

Bijvoorbeeld: 1 beroepsbekwaam, 2 professionaliseringsbekwaam, 3 startbekwaam.

- Taxonomie van Bloom: onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren, creëren, waarbij o.a. de volgende operationele werkwoorden gelden:

Onthouden: herinneren, herkennen, beschrijven, benoemen

Begrijpen: toelichten, signaleren, uitleggen, interpreteren

Toepassen: uitvoeren, gebruiken, verzamelen, selecteren

Analyseren: onderzoeken verbanden en relaties, vergelijken, organiseren, vinden, integreren, structureren

Evalueren: beoordelen, motiveren van een besluit, controleren, concluderen, experimenteren, hypothetiseren, monitoren, coördineren, inschakelen, ondersteunen bij

Creëren: adviseren, nieuwe ideeën, ontwerpen, plannen, produceren, reorganiseren, zorgdragen voor

*= voorstel lesboek: Stegeman N, Voeding bij gezondheid en ziekte, meest recente druk, Noordhoff Uitgevers. Dit lesboek is als hardcover en als e-book verkrijgbaar (inclusief extra online materiaal voor docent en student).

**= materiaal van stuurgroepondervoeding.nl